

Висновки. Реалізація розглянутих вище принципів потребує постійно їх уточнення, доповнення та коригування у залежності від впливу факторів внутрішнього та зовнішнього характеру. Це допоможе оперативно реагувати на зміни та забезпечити ефективну систему управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Запровадження ефективної системи управління інвестиціями - це основа високих темпів розвитку, досягнення необхідних результатів інвестиційної, операційної та фінансової діяльності підприємства.

Література.

1. Андрійчук В. Г. Методологічні та методичні підходи до інтерпретації критерію залучення позичкового капіталу і вибору дисконтної ставки при обґрунтуванні інвестиційних проектів /В. Г. Андрійчук // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. – Спец. вип.: Удосконалення економічної роботи на сільськогосподарських підприємствах в умовах перехідної економіки. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 49-57.

2. Гибсон М. «Формирование инвестиционного портфеля: управление финансовыми рисками/М.Гибсон .-М.: «Альпина Бизнес Букс».- 2005.

3. Електронний ресурс -<http://www.in.gov.ua>

4. Електронний ресурс -<http://www.Dedal.org.ua>.

УДК 334.722.1

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Чумак В.Д., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

У статті досліджено сучасний стан та проаналізовано проблеми розвитку малого підприємництва в Україні, обґрунтовано основні положення щодо необхідності удосконалення організаційно-економічної роботи на малих підприємствах в сучасних умовах господарювання.

This article explores the current state and analyze the problems of small business in Ukraine, the main provisions reasonably necessary to improve organizational and economic work in small enterprises in the contemporary economy.

Постановка проблеми. Світовий досвід показує, що ознакою ефективною ринкової системи є одночасне існування і взаємодія великих, середніх та малих підприємств у співвідношенні, яке забезпечує вільну конкуренцію між ними, і на цій основі – стійке і динамічне загальне соціально-економічне зростання. Значну частку в загальній структурі підприємств країн з розвинутою економікою займає малий бізнес. Мале підприємство є найбільш динамічним елементом у цій структурі. Актуальність даної теми обумовлена і значною кількістю проблем становлення та розвитку малого підприємництва, впровадженні фінансового менеджменту, фінансово-аналітичної та організаційно-економічної роботи в даних структурах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених дане питання досліджували Ю. В. Банах, З. С. Варналій, В. В. Виговська, М. І. Долішній, І. В. Лиспиц, В. М. Мельник, Й. М. Петрович, О. М. Плищук, І.

О. Плужніков, В. О. Сизоненко, В. К. Симоненко, В. І. Усик та інші. Однак, в сучасних умовах виникає потреба в детальному аналізі проблем розвитку малого бізнесу в Україні та удосконаленні організаційної, фінансово-аналітичної роботи на малих підприємствах.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз сучасного стану та проблем розвитку малого підприємництва, обґрунтування науково-теоретичних положень щодо необхідності удосконалення організаційно-економічної роботи на малих підприємствах в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні науковці наявність значної кількості збиткових підприємств малого бізнесу пов'язують із надмірною багатопрофільністю малих підприємств. З цих позицій вони не витримують конкуренції, характеризуються меншою стабільністю, оскільки диверсифікація вимагає високої маневреності у використанні фінансових ресурсів.

Світовий досвід, навпаки, доводить, що найбільшої ефективності мале підприємство досягає при спеціалізації за певним видом діяльності. Спеціалізація дозволяє більш продуктивно використовувати різноманітні здібності працівників, що призводить до збільшення загального обсягу виробництва. У свою чергу, збільшення реального обсягу виробництва призводить до збільшення реальних прибутків підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан. З іншого боку, за умови використання новітньої техніки, технологій, вузької спеціалізації мале підприємство є серйозним конкурентом, що підриває монополістичні позиції великих корпорацій.

В. В. Виговська з цього приводу зазначає, що найбільш вагомими чинниками, які впливають на значну кількість збиткових підприємств у малому бізнесі є: низький рівень технічної озброєності; відсутність системи самоорганізації та повної інформації про стан і кон'юнктуру ринку; низький управлінський рівень; прагнення до максимальної самостійності, в той час як більшість зарубіжних малих підприємств працює в умовах субпідряду, франчайзингу тощо [1, с. 59].

Слід зазначити, що частка найманих працівників, що працювали на малих підприємствах, у загальній сукупності зайнятого населення в Україні в період з 2000 по 2009 роки зросла з 15,1 до 25,3 %. Для прикладу, у світовій господарській системі малі й середні підприємства забезпечують робочими місцями майже 50 % працюючого населення, а обсяг виробництва у цьому секторі складає від 33 до 66 % ВВП [4, с. 154].

Досить цікавим є взаємозв'язок кількості працівників малих підприємств із обсягом реалізації, який вони забезпечують. Для визначення даного зв'язку доцільно розрахувати обсяг реалізації на одного працівника (табл. 1).

Взаємозв'язок чисельності працівників малих підприємств із обсягом реалізації продукції в Україні в 2009 році

Вид економічної діяльності	Чисельність працівників, осіб	Місце в структурі за чисельністю працівників	Обсяг реалізації на 1 працівника, грн	Місце в структурі за обсягом реалізації на 1 працівника
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	221800	5	78 834,5	7
Промисловість	375200	3	121 020,3	6
Будівництво	259900	4	131 285,1	4
Торгівля, ремонт автомобілів, виробництво предметів особистого вжитку	556900	1	490 815,6	1
Діяльність готелів та ресторанів	71700	8	45 352,9	9
Діяльність транспорту та зв'язку	126800	6	137 979,5	3
Фінансова діяльність	25600	10	320 418,0	2
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	459500	2	123 365,8	5
Освіта	15800	11	36 670,9	11
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	34200	9	39 067,3	10
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	75100	7	48 466,0	8

Найбільшу питому вагу в загальній кількості працівників і обсязі реалізації займає торгівля, що є закономірним. А от друге місце в структурі доходів на одного працівника займає фінансова діяльність. Один працівник в даному виді економічної діяльності надає послуг в середньому на 320,4 тис. грн. В інших випадках відмінності в структурі кількості працівників та структурі обсягів реалізації не такі значні.

У країнах з розвинутою економікою широко використовуються як державна підтримка підприємництва, так і державні замовлення підприємницьким структурам і окремим підприємцям. Отже, держава має стимулювати розвиток малого підприємництва й забезпечувати його рівномірний розподіл за регіонами. Маємо цілком погодитися з думкою І. О. Плужнікова, що ключ до вирішення проблем розвитку суб'єктів малого підприємництва лежить у вдосконаленні й посиленні державного регулювання економічних процесів, серед яких він називає: спрямування бюджетної системи на розвиток підприємництва, вдосконалення ціноутворення, стимулювання попиту тощо [2, с. 45]. Державне економічне регулювання підприємництва може здійснюватися засобами і методами бюджетної політики. У нашій країні підтримка підпри-

ємництва за рахунок бюджету може здійснюватися через бюджет розвитку, який у Бюджетному кодексі України має назву «Спеціальний фонд».

З досвіду зарубіжних країн відомо, що для державної підтримки підприємства через формування і реалізацію бюджетної політики доцільно використовувати: прямі бюджетні дотації, бюджетні кредити, бюджетні інвестиції, державні замовлення, податкові пільги, програмно-цільовий метод підтримки підприємства, вкладання коштів у спеціальний фонд державного та місцевих бюджетів на підтримку підприємства.

Бюджетні кредити підприємству можна вважати ефективнішою формою, ніж бюджетні дотації, а гарантії для одержання кредитів за рахунок бюджетів усіх рівнів ефективніші порівняно з бюджетними кредитами. До основних переваг бюджетних кредитів над дотаціями можна віднести практику їхнього надання на умовах платності і обов'язкового повернення, що стимулює підприємців до ефективного використання тимчасово залучених коштів. Перевагою ж банківських кредитів підприємцям під бюджетні гарантії є надання державної підтримки без використання бюджетних коштів (вони потрібні тільки при неможливості повернення кредиту).

Однак, наведені переваги реалізуються лише за певних умов: наявності ефективної системи повернення кредитів та реалізації принципу платності за них; забезпечення реальної відповідальності підприємців-позичальників; проведення державою на всіх рівнях виконавчої влади політики жорстких обмежень, яка не припускає списання боргів; надання кредитів під бюджетні гарантії лише тим підприємницьким структурам, які спроможні їх ефективно використати у ринкових умовах.

За рахунок коштів місцевого бюджету (спеціального фонду бюджету, фонду розвитку підприємства тощо) місцеві органи повинні підтримувати такі напрямки розвитку підприємства:

- інформаційно-методичне забезпечення підприємницьких структур, особливо новостворених, підготовка рекомендацій щодо напрямків діяльності цих структур у соціально-економічному розвитку регіону;

- надання інформаційних і консалтингових послуг новоствореним підприємницьким структурам та окремим підприємцям, які передували б створенню підприємств. Доцільно також організувати юридичний захист підприємців, створивши відповідні державні служби і надавати послуги за помірну (в окремих випадках – безкоштовно), а можливо й диференційовану плату;

- налагодження системи кредитування підприємницьких структур за двома напрямками: за рахунок бюджету (державного – асоціаціям і спілкам підприємців, які діють у масштабі країни і місцевих – регіональним спілкам та окремим підприємствам і підприємцям); банківських кредитів з наданням гарантій з боку місцевих органів влади (через місцевий бюджет) [22, с. 44].

Розвиток малого бізнесу характеризується не лише кількісною величиною, а й якісною. Сюди зокрема слід віднести рівень впровадження інновацій у виробничому процесі. Щоб охарактеризувати сучасний стан українського малого бізнесу достатньо порівняти його інноваційну складову із даним показником для малих підприємств у розвинених країнах. Так у країнах Євро-

союзу вона досягає 60 %, Південній Кореї і Японії – 65-67 %, США – 78 %. Інноваційна ж складова української економіки в малому бізнесі щороку скорочується і сьогодні складає біля 6 %. При цьому лише 10 % вітчизняних промислових підприємств впроваджує інновації, а понад 95 % підприємств реалізує продукцію, яка не є новою на ринках [3, с. 7]. Наведені цифри є більш ніж переконливими, і вони пояснюють причини складної ситуації, у якій опинилася на даному етапі вітчизняна економіка у порівнянні з розвинутими інноваційно спрямованими країнами світу.

Серед основних переваг, які визначають можливість участі малого бізнесу в інноваційному процесі, можна виділити наступні: сприятливе законодавство щодо заснування та подальшої діяльності, спрощене оподаткування; раціональна організаційна структура; мобільність фінансово-господарської діяльності; чутливість до нових технологій, можливість швидкого втілення значної частини нових ідей та створення нових зразків продукції; вузька спеціалізація наукових розробок, тощо.

Висновки. Отже, говорячи про сучасний стан та перспективи розвитку сектору малого бізнесу в Україні, слід пам'ятати про наявність великої кількості проблем. Їх вирішення є необхідною умовою економічного розвитку нашої держави, оскільки малий бізнес відіграє важливу роль в економічному житті, що легко прослідкувати на прикладі багатьох розвинутих країн. Якомога швидше слід подбати про удосконалення законодавчої бази, що стосується діяльності малих підприємств, особливо щодо їх державної підтримки, стимулювання та оподаткування. Малі підприємства володіють значним потенціалом розвитку, використання якого дозволить не тільки підняти рівень життя населення, а й розв'язати низку інших соціально-економічних проблем, тому розвиток даного сектору підприємництва має бути домінуючим у найближчий час.

Література.

1. Виговська В. В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 59–64.
2. Плужніков І. О. Підтримка підприємництва у бюджетній політиці держави / І. О. Плужніков // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8. – С. 44–46.
3. Симоненко В. К. Становлення інноваційної моделі розвитку економіки України: проблеми центральної влади і регіонів / В. К. Симоненко // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – С. 7–15.
4. Усик В. І. Розвиток поняття сектор малого та середнього бізнесу в Україні та ЄС / В. І. Усик // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 153–158.